

U -ev spomen

Nedavno je Novi glas posvetio cijeli broj Miloradićevom spominku. Ako vam smim skrenuti kratko pažnju na ono (u spominak zvati) ča smo onda poduzeli; u duhu Novoga glasa, u nebrižnom zanosu i pretiranoj kritičnosti smo stavili pero na njegov spomenički postamenat, na kojem stoji njegovo poprsje u parku u Frakanavi i pokušali (naivni kot smo) perom (i pisaćem strojem) kalati njegov spomenik. Već davno (možda je to gradišćanskohrvatska perspektiva s gomile) smo imali ćut, da ga je njegov rođak Martin Meršić st. postavio na previsok postamenat, da je konzekventno, cijeli svoj život djelao na mitosu, zvišavanju, mitologiziranju Miloradićevoga stvaranja i njegove peršone. Već od 1978. se je peljala diskusija o njegovom pjesničkom djelu, a najveća greda za kritičare u tom poslu su bile njegove zamučane, izopćene pjesme (antisemitske, antifeminine, antikomunističke i antiteokratske). I dugo se je štentalo dok se na kraju one ipak nisu pojavile. A kad su se pak pojavile, kad pak već nisu bile tajna, ispostavilo se, da se samo razgoločila jedna slaba ljudska stran člo-vika Mate Meršića, čim je ali Miloradić postao intimniji, čišći, čvršće vezan uz svoje vrime, razumljiviji, a tim i adekvatniji. Potvrdila se je činjenica da pjesnikovo pero odzvanja, rezonira ideje svojega vrimena, da krive ideje

ostavljaju i na stvaranju velikih duhov mrazne kraste.

Nešto spodobnoga se je dogodilo u Zagrebu, na znanstvenom simpoziju o Miloradićevom djelu 2. i 3. ¹⁹⁷⁹marca o. lj., koga je priredilo Društvo književnika Hrvatske i Društvo za suradnju s Gradišćanskim Hrvatima pod pokroviteljstvom Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti. Nije nam namjera kritičko vridnovanje toga znanstvenoga skupa, jer će uskoro izajti knjiga referatov, ka će nam dati dovoljno prilike za kritične osvrtne.

Dopustite nam ali dvi primjedbe.

a) Bez nesebičnoga zalaganja velikoga broja ljudi u Hrvatskoj (pomislimo na gospodarstvenu situaciju) nikada ne bi bilo došlo do takovoga zvanarednoga znanstvenoga skupa. Spomenuli bi, bez toga da se držimo ikakovoga protokolar-noga reda, prof. Djuru Vidmarovića, ki je skoro sam morao obaviti cijeli organizatorski posao, predsjednika Ljubu Majerića, ki je nosio političku odgovornost i istaknuo se svojim promišljeno-pažljivim djelovanjem, gosp. književnika S. Mihalića, ki je u Društvu hrvatskih književnika zastupao interese i smisao gradišćanskohrvatske kulture i gosp. akademika A. Mohorevića, ki je zastupao najviši znanstveni gremij Hrvatske. Osvidočeni smo, da je to početak vrlo konstruktivne i

produktivne kulturne suradnje u koj će se na kraju krajeva gradišćanskohrvatska kultura postaviti u cijelokupnoj hrvatskoj kulturi na to mjesto ko joj pristoji. Van iz kuta, na svitlo!

b) Znanstvene konkluzije su jednoglasno dokazale koliko zvanaredan je Miloradićev opus. Dok mu se je u književnosti odredilo mjesto u cijelokupnoj — ne samo gradišćanskohrvatskoj književnosti, na znanstvenom polju, u filozofiji, matematiki i astronomiji, teološki znanosti, društvenoj sociologiji, se je tek sada počelo otkrivati bogatstvo i raznolikost njegovih misli. Jedno presenećenje je slijedilo za drugim. Da spomenem samo njegovu intenzivnu (pismenu) vezu sa starom domovinom, ili njegovo intenzivno poznavanje hrvatske kulture i hrvatskoga jezika, sve do filološke problematike starocrkvenoslavenskoga jezika. Pak njegovo znanstveno djelo, koje nije još dovoljno istraženo, u kojem raspravlja o najnoviji (svojevrimeni) filozofski, teološki ili drugi znanstveni spoznaji. Da spomenemo samo Husserlovo djelo ili rasprave o pastoralni pitanji. Krajnje je vrime za nove spoznaje, da se obavi ono najpotribnije u prvom redu u teologiji i filozofiji, da bi se zaistinu mogli približiti Miloradićevom istinitom liku ili mitosu. Moralo bi se svakako misliti na daljnji znanstveni skup, da bi upoznali istinu i o

znanstvenom Miloradićevom djelovanju. Ako pomislimo samo da je po 60-ti ljeti njegove smrti još oko deset rukopisov neobjelodanjeno, onda moramo prez dvojbe priznati, kako lakomišljeno zahadjamo s našim duhovnim i kulturnim jerbom. U Zagrebu se na znanstvenom skupu ispostavilo, da se njegov ugled ne more načeti, mitos o njemu zrušiti, jer on rezultira iz prave, istinite vridnosti. Pitanje je samo ki će ju spo-

znati, širiti? Smo to mi? Ki drugi? Znamo još štati Miloradića? Razumimo ga? Ili je on za nas, kot je to Miloradić sam rekao u jednom verzušu, za nas Hekuba?

Miloradićevo djelo govori, nasuprot svega vrimenskoga i ideološkoga svojega vrimena za sebe, to mu je i čarobna fascinacija, mitos, jer u nami budi arhaično, toliko ljudskoga u dibini naše duše.

Novi glas je krenuo 1988.

novim putem, potpunoga otkrivanja istine, bude ona takova kakova je. To raskrižanje nije naškodilo Miloradićevom cijelokupnom djelu, što već ono je kot Feniks ptica počelo novim sjajom bliskati. Danas nastavljam o put i donášamo još nekoliko pjesam iz sakritoga, nepoznatoga kuta staroga „ormara“, ki je pun mudrosti. Zahvaljujemo se na toj mogućnosti Jurici Čenaru i Štefanu Zvonariću ml.

Borba

Dokle živiš si na puti,
Znaj obladat grišne ćuti,
Milost božja nam pomaže,
Poraskidat mriže vrazě!
Borba je i vojevanje
Ovde naše putovanje,
Mučno moraš zajt k prilazu,
Put va nebo, usku stazu
Kažu božji poslaniki,
Dokle smo va božjoj dniki:
Bog je šalje, nje posluhni,
Spametni su to računil . . .
Sve na zemlji mine-gine
Duh ne najde domovine,
Neg je putnik va tudjini,
Žaje pun, kot va pustini,
Nij mu zemlja dom i stanje,
Natprirodno mu je zvanje,
Ne miruje „Bog va nami“
Dokle Boga ne objami! —

Po 7. kitici u pjesmi „Betlehemsko pripetenje“

Klošter je to stanje za Benediktince,
Fratrri još sidiju za stolom uz vince.
Jožef prosi stana zdola kod portaša,
„Dalje mi se gernaj! Paks!“ mu krikne baša.

Na kameni Jožef ostavi Mariju,
Pak po briški lize na kaptolomiju;
Okolo obajde desetero stanje,
Ali va nijednom ni kvartira za nje.

¹ Pjesma je otiskana u knjigi Mate Miloradić: Jačke, Željezno 1978, strani 153 — 163

Iskrica za ljeto 1917.

20. Na rešeti

Ča je Moiše?
Šmula, Sami? . . .
Na rešeto
Sto ih zami,
Ter pretresaj,
Ter občinji,
Skot lesičji,
Skot mačkinji
I zečinji!
Projt će sve to
Pod rešeto,
Ostat će ti
Va rešeti
Jedno zrno
Masno, črno,
Još va plivi
Smrad snitljivi,
Ter osine . . .
Kad se rine
Kraj rešeto
Znašat će to
Ništ va žiti!
Mjera bit će
Pliva, snit i
Prazne vriće! —

Na meji

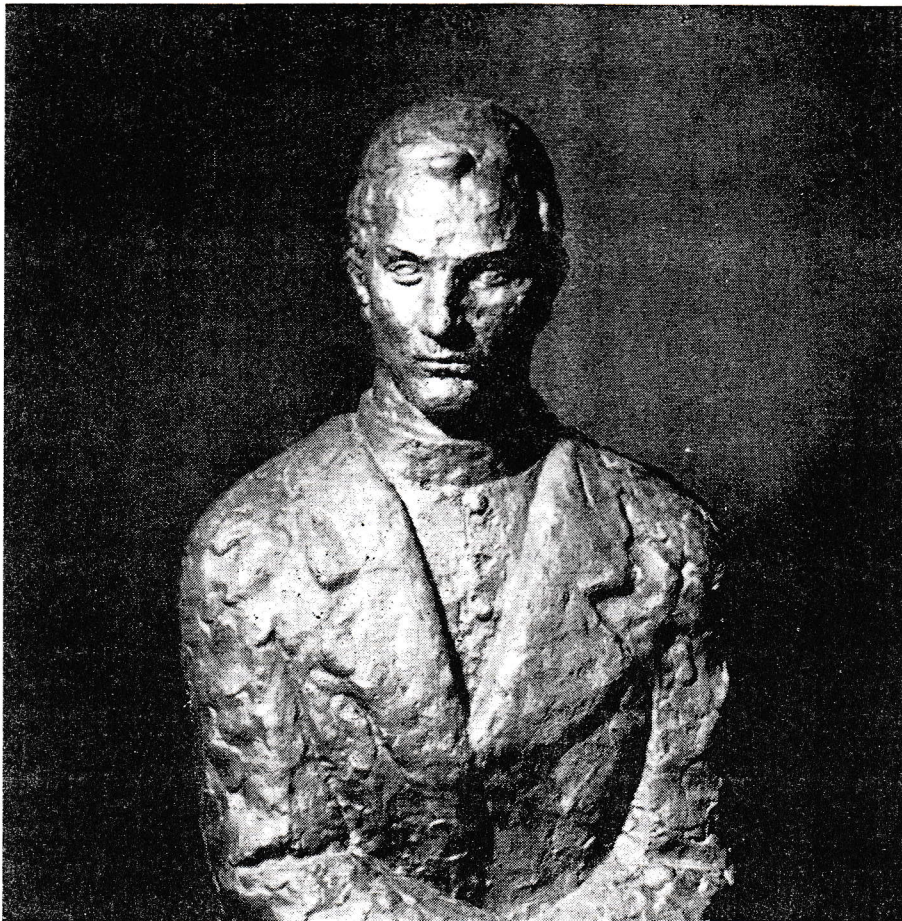
Ljeto nam se puni,
Ginu danki naši,
Dugi i računji
Rastu na rovaši.

Dan se približava
Strašni i srditi,
Kad istina prava
Če na svitlo priti.

Sahnut ćedu ljudi
Do mozga i kosti
Od straha na sudi
Prez milosrdnosti.

Svakomu će biti
Ča je vridan svaki,
Zlo se neće skriti
Va ovčinjoj dlaki.

Sliparija dalje
Neće već valjati,
Nit velike nit čvalje,
A nit diplomati.

Pesimistom

O Ivane¹ va pustini!
Nač su *tebi* oštri čini?
Koren, konjić na objed,
Jutro, večer divlji med!

Zač ti kožu skoro raspara
Oštra struna dromedara²?
Daj gamilji², struni mir:
Nisi ti pogan fakir!

Ov se hiti prik po stazi,
Da ga „sveti slon“ razgazi,
Da ga riže sveti mač,
Sveta kola i kotač!

Tako bludi pesimista,
Komu nij već glava čista;
Nij to pravi mučenik,
Nego slipi fanatik.

Trapit tjelo, tlačit ćuti,
Pepel, vrića, čemu si ti?
Tvoj moral je nam sumljiv,
Ta se kaje, ki je kriv.

Ar pravičan bit ne more
Prez krivice čin pokore;
A *nazloba* grih čini,
Prez nazlobe griha nij.

Ča uču Evangeliste,
nij to gaj za pesimiste.
Vedro živi Jezuš sam,
Zapovida to i nam.

Put njegov i sva pokora
Steže tijelo prez razdora;
Prez krivice mučen nij,
Bar nekriv, no krivi mi.

Gdo, Ivane, priznal ne bi,
Da nazlobe nij va tebi?
No, pridaj i spametnost,
Dobra volja nij još dost.

Dobro znam po vlašćoj ćuti,
Da me volja zla ne puti;
Kad je tako, to znajuć,
Zač ću se po prsi tuć?

Duh va nami je zgoranje,
Tijelo pak pod njim zdolanje.
Ako tijelu skратиš red,
Je i duh na Križ raspet.

Služit mora duhu tijelo,
Služit će neg zdravo, cijelo
A ne, komu zgnječi post
Kožu, meso, krv i kost.

Snaga tijela duhu služi,
Duh, zadruznut va kaljuži,
Gnjlim smradom potepen,
Je va lagvi Diogen.³

Ćuti se va srcu žice,
Skupa složne kot sestrice;
Mudro igrat s njimi znaj,
Najt češ jur na zemlji raj.

Ali ki si srce stroplje,
Kot va škadnji s cipi snoplje,
Svega sit kot Sybarit:⁴
Navredi oduri svit.

Ter kad nezna blagoživit,
Počne dar prirodni krivit!
Sam je kriv, a ne objed,
Priroda je Ganymed.⁵

Ča priroda priredjuje,
Zač asketa na nje pluje?
Svit ti gusla Moll i Dur,
Budi Stojk⁶ i Epikur!⁷

Zač prirodne dare mraziš?
Zač nam slatke ćuti gaziš?
Zemlju, sunce, gdo je dal?
S pakla vrag ter Belial?⁸

Sve je dobro, sve čagod je,
Dar početni, dar urodje:
Još i vrag i s pakla žar
Je po sebi dobra tvar.

S *Istoga* se stvari kroju,
Svaka gre na ruku svoju:
Zlo to nij ako je svet
Svakoj svim pravičan red.

1 Ivan Blažević, farnik u Jandrofu

2 kamilja — gamilja

3 Diogenes, grčki filozof iz Sinope (412 - 323)

4 Sybarit — stanovnik grada Sybarita, poznati po svojoj požrtosti

5 Ganymed — iz grčke Mitologije, vinotoča na Olimpu

6 Stojk — stoik, stoičar

7 Epikur — epikureac

8 Belial — vrag u hebrejskom

Po razvoju se podstavi
Zemlja travi, trava kravi;
Svako služi na konac,
Ilovača i lonac.

Tijelom našim, kad se smrvi,
Se gostiju s pravom črvi:
Nij to zlo neg pravi red:
Sad je zrijel, va blato cvijet!

Spuni svako svoje čase,
Sve je dobro sebi za se,
Sve čagod je, svim je dar,
Kim na korist, kim na kvar.

Zlo postane na mejdani,⁹
Kad se višim niže hrani,
A i onda, kad okrug
Živit krati drugu drug.

O Ivane va pustini!
Nas, ter Žide ne zamiri!
Nas ne uči mrzit svit,
Stat na stopu kot Stylit¹⁰!

Mi po srcu i po glavi,
Znamo živit va ljubavi,
A i znamo, kad je čas,
Čistit s tijela grišni kvas!

Na zemaljsko k nebu diže:
Žid si neka ćut obriže,
Židu kriči: kačni skot!
Žida hiti van za plot!

Tacituša ¹¹ jad ne bludi,
On pravično sve presudi:
On jur piše, da je Žid
Svim narodom *parazit*.

(Da mi pukne žlak ¹² na biči,
Dat ću razlog tujoj riči),
Reć ti kani Tacituš:
Žid je ploška ¹³, buha, vuš!

Plečaste ga čampe nosu
Po kozinjem vražem nosu
Širom svita hep-hep-hepp!
Ter vas zgrna sve va žep.

A kad Žid med nami vlada,
Se dobavi mnogi smrada;
Žid na Žida je kigod,
Da se čudiš: sapperlot!

Ah, kolike svit umami!
Malo kim je pod nogami:
Još i fratra dobro glej,
Nij li mrbit farizej.

Njim pristaju oštri čini,
Ne Ivanu va pustini!
Njim pristaje oštra rič,
Vriću, pepel, post i bič.-

Rič je prave synlereze:
Živi mirno prez askeze!
A tom *sredinom*, ne uz post,
Lize duh na zvršenost.

9 mejdan — megdan, bojišće

10 Stylit — svetac na stupu, iz ranoga kršćanstva
11 Tacitus — Cornelius Tacitus, rimski pisac (50
-116)

12 žlak — remen

13 ploška — stenica